

شاهان قاجار چندتا زن داشتند؟

۱۱ فروردین ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۰۴

بنا به گزارشات و اسناد تاریخی برجای مانده، دربار شاهان قاجار مکانی برای گردآمدن زنان متعدد بوده است، اما هرچه این سلسله به پایان خود نزدیک می شد، از تعداد زنان شاهان نیز کاسته می شد.

زنان فتحعلی شاه

اوژن فلاندن در سفرنامه خود می نویسد: «منوچهرخان در گرجستان در عنفوان شباب به جنگ ایرانیان آمد و به دست ایشان زندانی گشت. او را نزد فتحعلی شاه آوردند. همین که از هوش و فعالیتش باخبر شد خواست در دربار کاری به دستش بدهد. به اندک زمانی به حدی شاه از او مطمئن گشت که به حرم بی اجازه رفت و آمد می کرد و در بین ۶۰۰ زن سلطان آمد و شد می نمود.»

«علیحضرت فتحعلی شاه زوجات متعدده داشتند: ۳۰۰ زن»

دکتر فووریه نیز می نویسد: «مشهور است که این پادشاه از ششصد زن خود ششصد فرزند داشت و پنجاه تن از آنان در یک سال به دنیا آمده بودند.»

ناسخ التواریخ می نویسد که او حدود ۱۰۰۰ همسر داشت و از ۱۵۸ تن آن ها نام می برد.

در تاریخ عضدی نیز آمده است که «زوجات خاقان جنت مکان چند نمره بودند. نمره اول از خانواده سلطنت و سایر شعب قاجاریه و بزرگ زادگان معتبر ایران بودند که عدد آن ها قریب چهل بلکه زیاده.»

لیدی شیل نیز در خاطرات خود آورده است که «تعداد پسران فتحعلی شاه بیش از هشتاد نفر و عده دخترانش آن قدر زیاد بود که به حساب نمی آمد. البته دلیل کثرت دختر در این فامیل قابل توجه نیست ولی در میان ایرانیان عقیده ای رایج است که تعداد زن ها همیشه بیشتر از مردهاست و آن ها همین موضوع را دلیلی بر اثبات نظریه خود دائر بر این که یک مرد می تواند چندین همسر داشته باشد می دانند.»

لرد کرزن در کتاب ایران و مسئله ایران می نویسد: «حرمسرای فتحعلی شاه دستگاه پر عرض و طول و تجمل آن در تاریخ شرق شهرت دارد. کلنل دارویل که در سال ۱۸۱۳/۱۲۲۸ م به ایران آمده عده زنان فتحعلی شاه را ۷۰۰ و تعداد فرزندانش را ۶۴ پسر و ۱۲۵ دختر ضبط کرده است. کلنل استوارت که سه سال بعد از ایران دیدن نموده است می گوید فتحعلی شاه ۱۰۰۰ زن و ۱۵۰ پسر و دختر دارد. مستر پی نینگ می گوید در سال ۱۸۳۴/۱۲۵۰ م که فتحعلی شاه درگذشت ۱۷۹ دختر و ۱۳۰ پسر و ۵۰۰ نوه و ۸۰۰ زن از خود به یادگار گذاشت. مادام دیولافوا تعداد زن ها را ۷۰۰ و شماره فرزندان و نوادگان او را هنگام مرگ ۵۶۰۰ نفر نوشته است.»

پولاک درباره رواج تعدد زوجات می نویسد: «فتحعلی شاه چندصد زن داشت و چون همه برایش فرزندانی آورده اند تعداد عقبه و اولاد او در زمان حال پس از هشتاد سال (در زمان ناصرالدین شاه) به پنج هزار تن بالغ شده است و به همین دلیل هم به وی آدم ثانی لقب داده اند و البته فقط تعداد معدودی از این شاهزادگان توانستند با پدر همچشمی کنند ولی به هر حال بسیاری از آنان فقط حدود چهل زن داشتند. این را هم باید گفت که این مورد در شمار مستثنیات است.»

تعلقات خانوادگی زنان فتحعلی شاه را تعداد زیر گزارش کرده اند که در مجموع عدد ۱۵۸ حاصل می شود که این ازدواج ها به علت جلوگیری از آشوب های نظامی و سیاست سازش و آرامش یعنی دلایل سیاسی انجام گرفته اند.

قاجار قوانلو ۶ تن

قاجار دولو ۴ تن

حکام و شخصیت های بزرگ ۱۳ تن

زندیه ۱۰ تن

افشاریه ۳ تن

ترکمن ۱۱ تن

رمنی ۱۵ تن

گرچی ۱۳ تن

۱۰ تن	یهودی
۲ تن	زرتشتی
۳ تن	سادات
۲ تن	شقاقی
۲ تن	طالشی
۲ تن	بوزچلو
۱ تن	صفویه
۱ تن	بختیاری
۱ تن	کرد
۱ تن	عرب
۱ تن	عثمانی
۱۰ تن	ایلات پراکنده
۴۷ تن	بازاریان و مالکان

زنان ناصرالدین شاه

تاج السلطنه می نویسد: «تقریباً اعلیحضرت پدر تاجدار من هشتاد زن و کنیز داشت. از میان تمام این خانم ها فقط هفت الی هشت نفر بودند که اولاد داشته و مابقی بدون اولاد بودند. کنیزهای سلطنتی در تحت اختیار یک نفر رئیس در یک حیاط

جداگانه منزل می نمودند و این کنیزها تمام ترکمن و کرد بودند که در واقعه ترکمان اسیر بودند. لیکن تمام خوش چهره و قشنگ بودند و به اضافه کنیزهای صیغه هم بودند. رئیس این ها هم ترکمان و اقل بگه خانم اسم داشت. خیلی زن کافی عالی تربیت شده خیرخواهی هم بود و خیلی خوب کنیزها را اداره نموده بود. مخارج این کنیزها تمام در دست خود او و حقوقشان هم در دست خود او بود. هر نفری یک مقداری برای مخارج اضافه از دولت داشته است.»

همچنین در کتاب یادداشت هایی از زندگانی خصوصی ناصرالدین شاه آمده است که «ناصرالدین شاه تا روزی که کشته شد هشتاد و پنج زن داشت.»

ناظم الاسلام کرمانی نیز بر این باور است که آنچه محقق است ناصرالدین شاه از آغاز تا انجام یک صد و هشتاد و سه زن اختیار نمود.

زن مظفرالدین شاه

کنل کاساکوفسکی در مبحث کسر بودجه مظفرالدین شاه در سال های اول سلطنت می نویسد: «در بادی امر واقعاً نمی شود فهمید که شاه جدید با وجود این که شش تا و نیمی زن بیشتر ندارد مخارج اندرون را به حداقل تقلیل داده و زندگانی درویشانه دارد از هزینه ها نه فقط آن طوری که همه جداً انتظار داشتند کاسته نشده بلکه افزایش یافته و خزانه تهی گشته است.»

اما گویا در اواخر دوره قاجار روند همسرگزینی تغییر یافته اس چنانکه ویشارد نیز می نویسد: «تعدد زوجات که قبلاً امری عادی و عمومی بود تا حد قابل ملاحظه ای در میان طبقات مرفه منسوخ شده است و زن ها و دختران از حرمت و آزادی بیشتری برخوردار هستند. این وضع مخصوصاً در شهرهای بزرگ کاملاً مشهود است و صاحب نظران معتقدند که رهایی زن از شرایط سخت زندگی در اندرون و حرمسرا به تدریج ایران را فرا خواهد گرفت. منتها سرعت آن بستگی به آمادگی و پذیرفتن خود زنان دارد. ابتدا باید در زمینه تعلیم و تربیت و بالا بردن سطح فرهنگ اجتماعی آنان، برنامه های فشرده، سنگین و وسیعی اجرا شود تا خود بتوانند فرق میان آزادی و سوءاستفاده از آزادی و هرزگی را تشخیص بدهند. اخیراً یک زن با شهامت از آنان که طرفدار و مدعی حقوق زنان هستند مقاله تندی در یکی از روزنامه های ایران نوشته و در آن خواستار رسیدگی به وضع اسفبار زنان شده است. این اقدام نشانه امیدبخشی است که زنی با جرأت بسیار قدم به میدان می گذارد و مدعی معمولی ترین حقوقی در جامعه اش می شود که سل ها از آن محروم شده اند.»

همچنین دالمانی در این باره می نویسد: «اما حرم سلطنتی و اطرافیان او را نباید اساس تعدد زوجات قرار داد. ایرانی عموماً به یک زن قناعت می کند و ان هم زنی است که والدین برای او انتخاب می نمایند و اگر دارای ثروتی شد و خواست زندگانی یکنواخت خود را تغییر دهد و تفریحی بکند زن جوان قشنگی را به عنوان کنیزی خریداری کرده به خانه می آورد. ولی تازه وارد هرگز به مقام زن اولی نخواهد رسید و مرد مجبور است که همیشه مطیع زن نخستین باشد. به هر حال ایرانی خوب می داند که تعدد

زوجات باعث خصومت و مخصوصاً موجب پریشانی احوال او می گردد و اولین کسی که در این صحنه حزن انگیز حسادت و رقابت قربانی می شود همان مردی است که مبادرت به چنین عملی کرده است و نزاع و نفاق دائمی را در کانون خانوادگی راه داده است.»

زنان رضاشاه

بلوشر می نویسد: فتحعلی شاه دوهزار همسر برای خود اختیار کرد و از ناصرالدین شاه به ما خبر رسیده که در ییلاق ها حدود سی زن با خود همراه می برده است. اما رضاشاه به دو زن بسنده کرد (البته باید دانست که رضاشاه تا پایان زندگی خود سه زن به نام های: تاج الملوک، ملکه توران و ملکه عصت داشت). چون شایسته نبود که زنان بسیاری را در یک حرمسرا در کنار هم نگاه دارند بلکه برای هر زنی خانه ای جداگانه ترتیب می دادند ناگزیر به دلایل اقتصادی، تعداد زنان کاهش یافت. بر طبق آنچه از منابع موثق شنیدم در تهران با جمعیتی حدود دویست و پنجاه هزار نفر فقط هزار مرد بودند که دو زن داشتند و شمار مردانی که سه زنه بودند به کمی بیشتر از یکصد تن می رسید و البته تعداد مردان دارای چهار زن و بیشتر از این هم کمتر بود حد نصاب با مردی بود که هجده زن داشت. مردانی که بیش از یک زن داشتند، دچار پیروی زودرس می شدند. راوی مورد اطمینان من نام مرد خوشبختی را که دارای هجده زن بود افشا نکرد اما غیرممکن هم نیست که این مرد شاهزاده فرمانروای هفتادساله باشد که در گذشته به دفعات رئیس الوزراء بوده است. همه کس می دانست که وی زنان و فرزندان بسیار دارد وی با ثروت هنگفتی که فراهم آورده بود می توانست به چنین تجملی دست بزند.»

منابع:

- ۱- فلاندن، سفرنامه اوژن فلاندن، ترجمه حسین نورصادقی، تهران: بی نا، ۱۳۲۴.
- ۲- فووریه، سه سال در دربار ایران، ترجمه عباس اقبال، تهران: دنیای کتاب، ۱۳۶۲.
- ۳- میرزا حسن حسینی فسایی، فارسنامه ناصری، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۷.
- ۴- لیدی شیل، خاطرات، ترجمه حسین ابوترابیان، تهران: نشر نو، ۱۳۶۲.
- ۵- معیرالممالک، یاداشتهایی از زندگانی خصوصی ناصرالدین شاه، تهران: تاریخ ایران، ۱۳۶۱.
- ۶- میترا مهرآبادی، زن ایرانی به روایت سفرنامه نویسان فرنگی، تهران: آفرینش، ۱۳۷۹.

منبع: قدس

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۹۹۴۴/زن-چندتا-قاجار-شاهزاد>